

**Натрапник в
семејството**

ОКР

при деца и
юноши

Клиника по детска психиатрия – „Св.Никола“

д-р Любомир Манолов
специализент по
Детска психиатрия
lybomir.man@gmail.com

**Колко е често ОКР при деца и
юноши?**

Колко е често ОКР при деца и
юноши?

По най-съвременни данни –
около 1%.

Schuyler, 2023

**Кога започва ОКР в живота на
човек?**

Кога започва ОКР в живота на човек?

Клинични
извадки – 2 пика

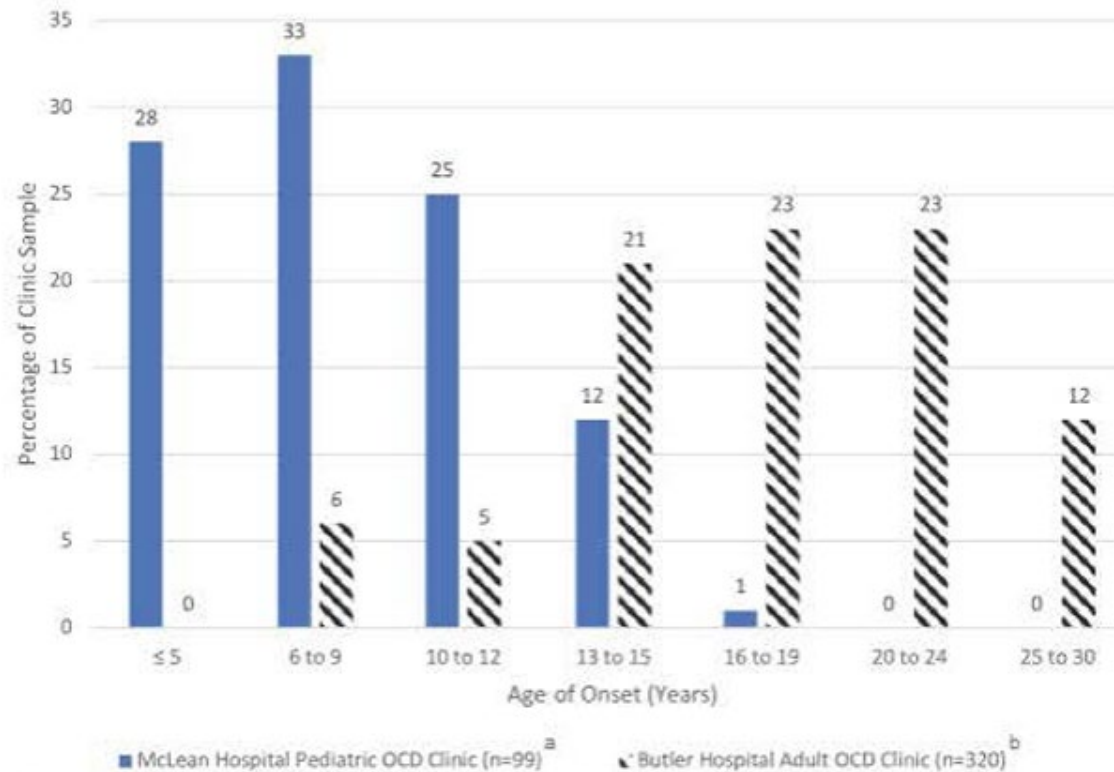

Fig. 2. Bimodal distribution of age at onset of OCD. ^aData from Geller D, Biederman J, Faraone SV, et al. Clinical correlates of obsessive compulsive disorder in children and adolescents referred to specialized and non-specialized clinical settings. *Depress Anxiety*. 2000;11(4):163-168. doi:10.1002/1520-6394(2000)11:4<163::AIDDA3> 3.0.CO;2-3). ^bData from Rasmussen SA, Eisen J. The epidemiology and clinical features of obsessive compulsive disorder. *Psychiatr Clin*. 1992;15(4):743-758. doi:10.1016/S0193-953X(18)30205-3.

Age at onset of mental disorders worldwide: large-scale meta-analysis of 192 epidemiological studies

Marco Solmi ^{1,2,3} · Joaquim Radua^{3,4,5} · Miriam Olivola³ · Enrico Croce⁶ · Livia Soardo ⁷ · Gonzalo Salazar de Pablo^{3,8,9} · Jae Il Shin¹⁰ · James B. Kirkbride ¹¹ · Peter Jones ^{12,13} · Jae Han Kim¹⁴ · Jong Yeob Kim¹⁴ · André F. Carvalho¹⁵ · Mary V. Seeman ¹⁶ · Christoph U. Correll^{17,18,19,20} · Paolo Fusar-Poli ^{3,7,21,22}

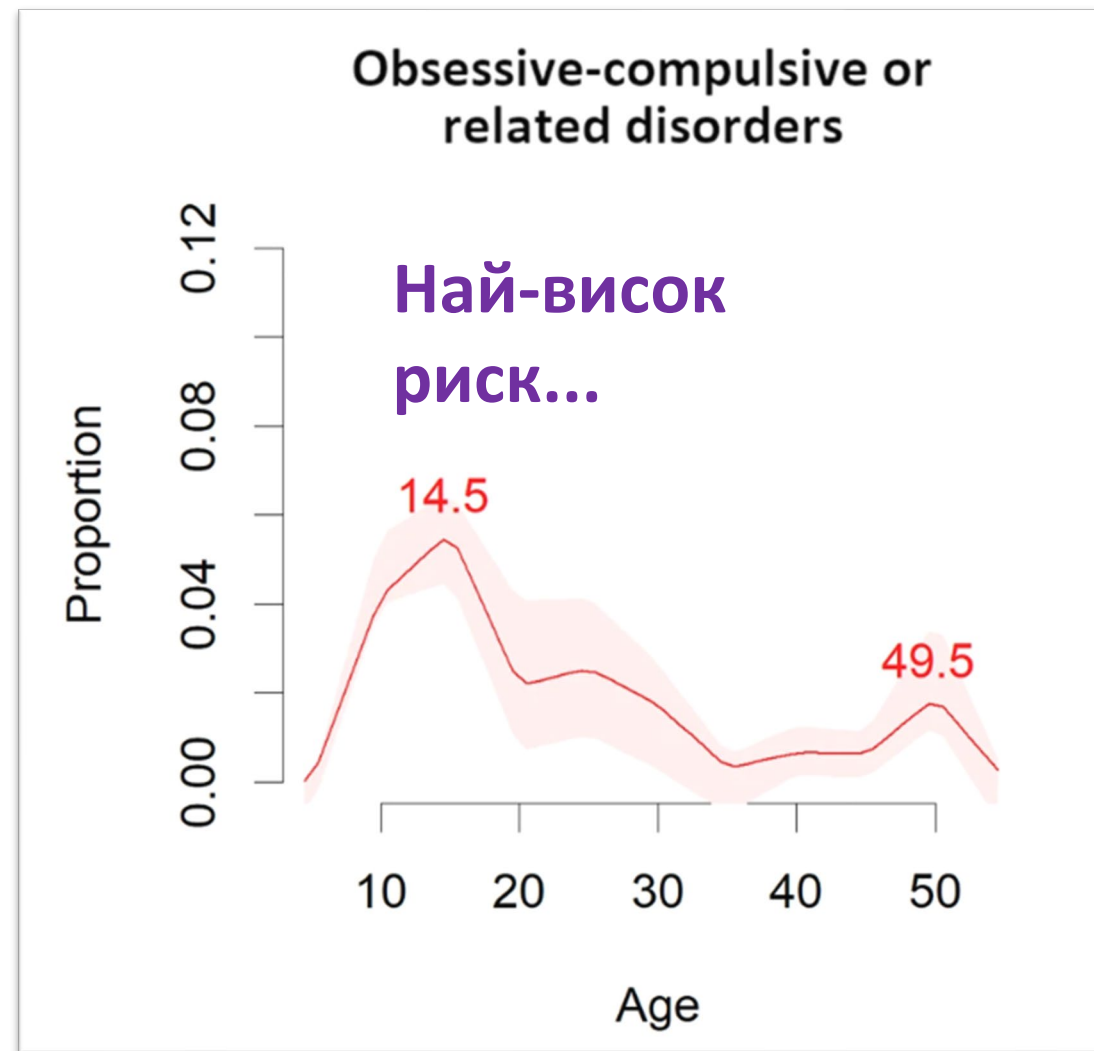
Received: 6 March 2021 / Revised: 28 April 2021 / Accepted: 5 May 2021 / Published online: 2 June 2021
© The Author(s) 2021. This article is published with open access

“Real-world” данни

Кога започва ОКР в живота на човек?

“Real-world” данни

- 25% преди 14г.в.
- 45% преди 18г.в.
- 65% преди 25г.в.

Случай 1

Ерик, 11г.

Ерик, 11г.

- 6 г.в. – период с **интензивно мигане с очите** (съмнение за алергия)
- През последните 5 години – **все повече и все по-често** необичайни движения и звуци: **подсмърчане, поклащане на главата, повдигане на раменете, прочистване на гърлото**

Ерик, 11г.

- 6 г.в. – период с **интензивно мигане с очите** (съмнение за алергия)
- През последните 5 години – **все повече и все по-често** необичайни движения и звуци: **подсмърчане, поклащане на главата, повдигане на раменете, прочистване на гърлото**
- **От около 1 месец** – много интензивни движения. Наскоро се върнал разплакан от училище, защото му се подигравали, наричали го „гумена глава“.
- **Родителите** споделят, че напоследък между тях има **напрежение**, опитват да не се карат пред децата, но невинаги успяват.

Ерик, 11г.

Диагноза?

Ерик, 11г.

Синдром на
Турет

Ерик, 11г.

- Учителката през годините е казвала, че Ерик **трудно слуша в час**.
- Според родителите винаги е трябвало някой да следи дали си пише **домашните**, защото **не ги довършва**.
- Според Ерик **най-трудно му е при четене** – често губи до кой ред е стигнал или започва да мисли за нещо **друго** и трябва да препрочита текста, за да го разбере.
- Според учителката **пише много грозно и бърза**.

Ерик, 11г.

**Възможна
диагноза?**

Ерик, 11г.

ADHD?
Обучительни
затруднения?

Ерик, 11г.

- Ерик казва, че **често „трябва“** да завие надясно, след като е завил някъде наляво, за да бъде **„по равно“**.
- Трябва да **стяга връзките на обувките си** така, че да се усеща **„точно както трябва“**.

Ерик, 11г.

- Трябва и **чорапите му винаги да са вдигнати до едно и също ниво**, за да го усети правилно.
- Често има **мисъл**, че **родителите му ще умрат в катастрофа**. Напоследък, ако те са някъде навън, **им се обажда по няколко пъти да провери** как са.

Ерик, 11г.

**Възможна
диагноза?**

Ерик, 11г.

Обсесивно-
компульсивно
разстройство?

Ерик, 11г.

Фамилна анамнеза

Бащата на Ерик

От много години има „тик“ с десния ъгъл на устата. Има и няколко „навика“ – да подухва пръстите си, да си хапе устата и да си пука кокалчетата.

Ерик, 11г.

Фамилна анамнеза

Бащата на Ерик

От много години има „тик“ с десния ъгъл на устата. Има и няколко „навика“ – да подухва пръстите си, да си хапе устата и да си пука кокалчетата.

Майката на Ерик

Тревожен човек и „перфекционист“. Има ритуали с преброяване и проверяване (дали печката е изключена).

Ерик, 11г.

**Синдром
на Турет**

ADHD

ОКР

1-ва разлика с възрастните:

ОКР в детска възраст е по-често при момчета.
По-често има коморбидни невроразвитийни
разстройства (ADHD, аутизъм, Синдром на
Турет).

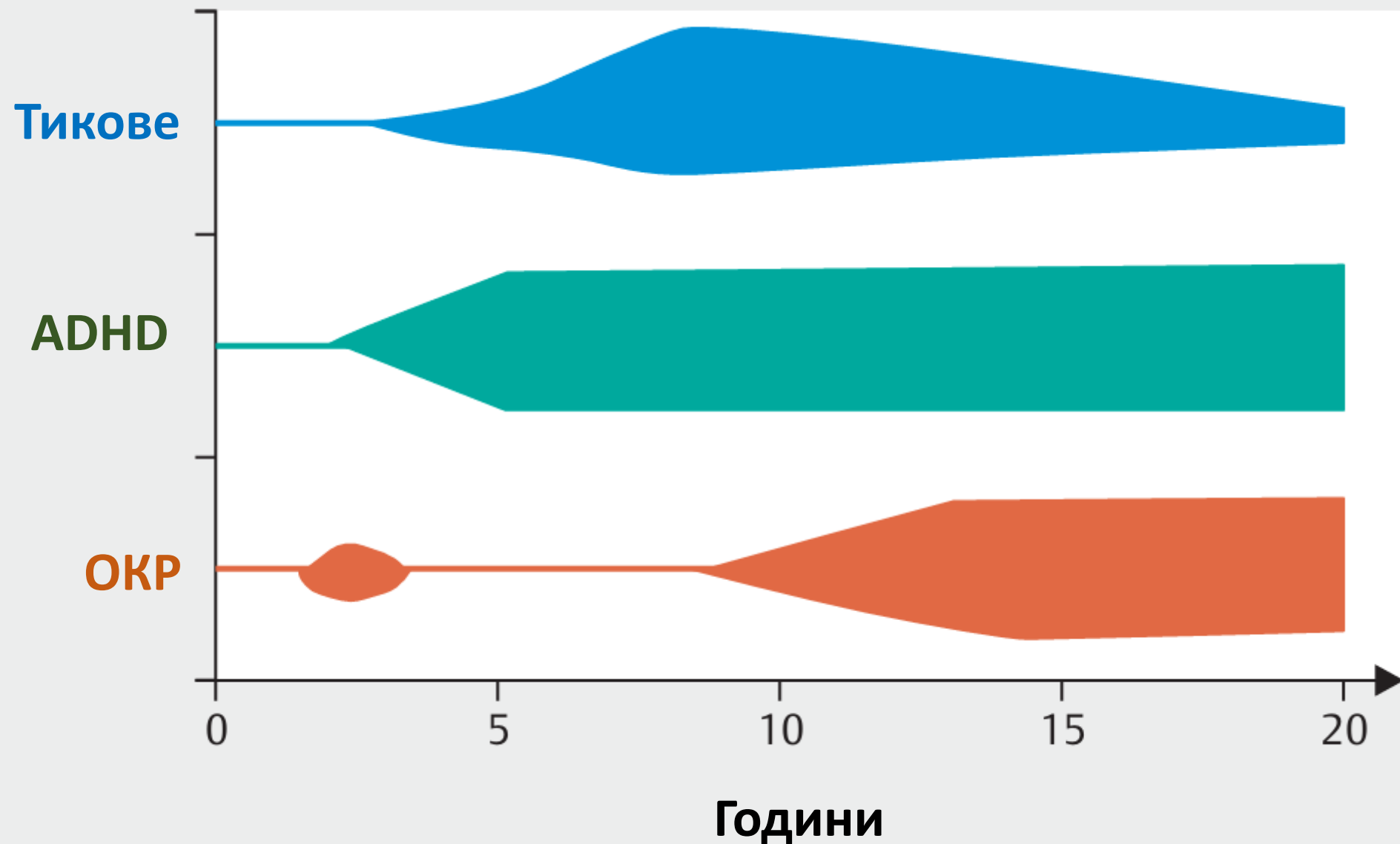
****Съпътстващи състояния при ОКР в детска възраст****

Source: Sharma, Front Psychiatry. 2021

****Съпътстващи състояния при ОКР в детска възраст****

Leckman JF., 2002, Lancet

Случай 2

Вероника, 15г

Вероника, 15г

**Края на Ковид-19 пандемията –
времеемки ритуали:**

- **Проверявала многократно дали чешмата е спряна, миел ръцете си.**
- **Дълго време не казвала на родителите си.**

Вероника, 15г

- Благодарение на терапия (КПТ) **оплакванията намалели значително.**
- Наскоро – **тормоз** в училище.

Вероника, 15г

- Оттогава – **влошаване**.
- Тревожи се случайно **да не се разпространи нещо лично от телефона ѝ, да не обиди някого** или да е имала **мисъл против Бог**.

Вероника, 15г

- Преди лягане си казва **определен брой пъти** „Всичко ще бъде наред“.
- Напоследък изпитва все по-силна **тревога и потиснатост**, има все по-мрачни мисли.

Вероника, 15г

**Възможна
диагноза?**

Вероника, 15г

**Обсессивно-
компульсивно
разстройство**

**Депрессия?
(коморбидна)**

2-ра разлика с възрастните:

**„Темата“ на ОКР е различна
според етапа на развитие.**

Geller et al., 2021, Frontiers in Psychiatry

Нормативно поведение	ОКР симптоми
Ритуали около лягане, хранене, игри – носят сигурност и спокойствие	Ритуалите „предотвратяват“ опасност; разстройване; време!; агресия; “just-right”

Geller et al., 2021
Frontiers in Psychiatry

Предучилищна възраст

Най-често **субклинични**.
Предсказват **пълно**
ОКР по-късно.

Pozza et al., 2019
Clin Neuropsychiatry

Училищна възраст

Geller et al., 2021
Frontiers in Psychiatry

Нормативно поведение	ОКР симптоми
Опасения около безопасността на семейството и микроби, несправяне в училище. Колекционизиране на неща.	- Силни страхове за семейството с уверяване - Страх от замърсяване “Just-right” - Хординг

Нормативно поведение

- Морални и религиозни възгледи
- Сексуални теми
- Самооценка, как другите ме възприемат

ОКР симптоми

- Морални и религиозни обсесии
- Сексуални обсесии
- Перфекционизъм в училищни задачи
- Избягване на дрехи

Юношество

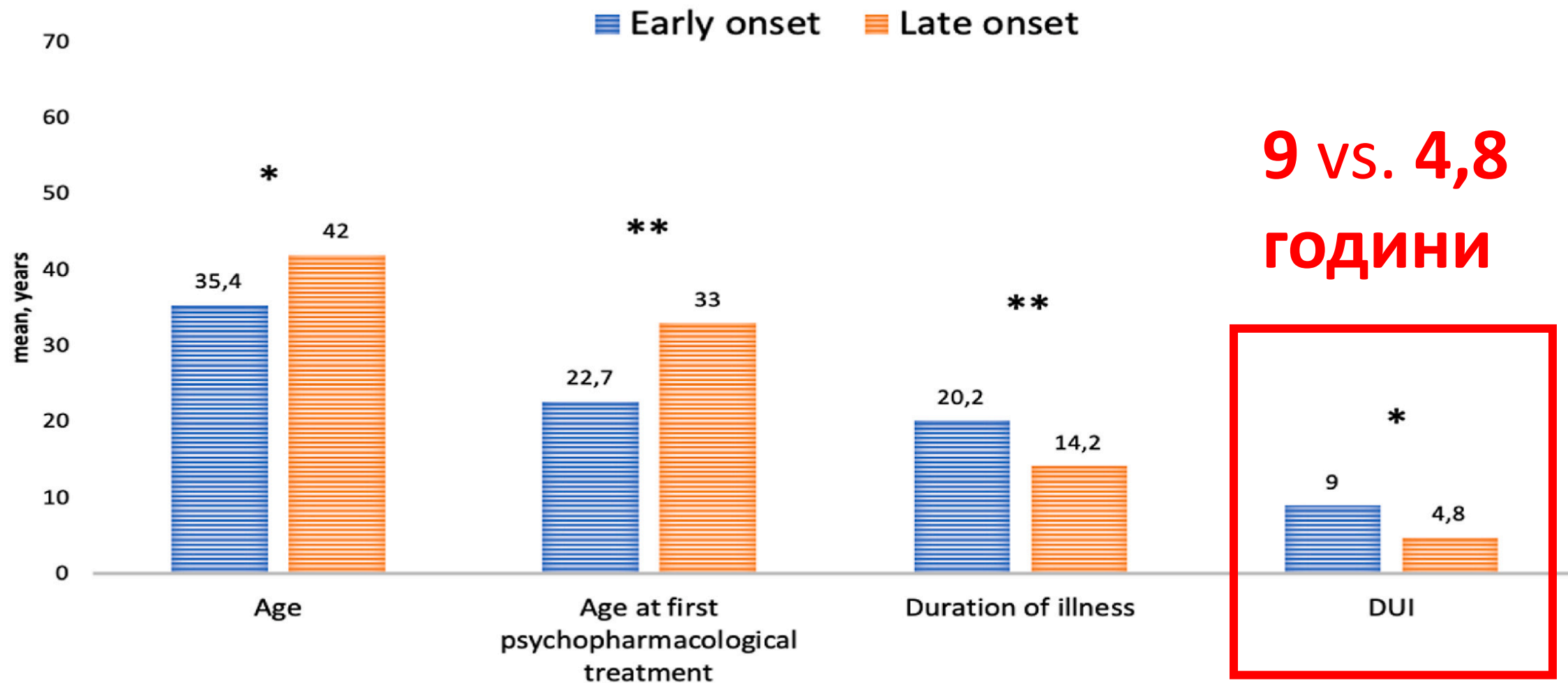

Geller et al., 2021
Frontiers in Psychiatry

3-та разлика с възрастните:

**ОКР при деца и юноши остава
скрито по-дълго време.**

Girone et al., 2024, Journal of Psychiatric Research

Случай 3

Борис, 17г.

Борис, 17г

- Като малък – **мигане с очи.**
- **От около 1 година насам**, след като видял нещо в интернет, започнал **да се съмнява дали светът е реален.**
- Ако не е реален, значи **„създателите му“ могат да го измъчват.**

Борис, 17г

- Казва, че мислите много го измъчват, **но му се струват напълно възможни.**
- Отделно – особености в **очния контакт, мимиката**, склонен да разбира неща **буквално.**

Борис, 17г

**Възможна
диагноза?**

Борис, 17г

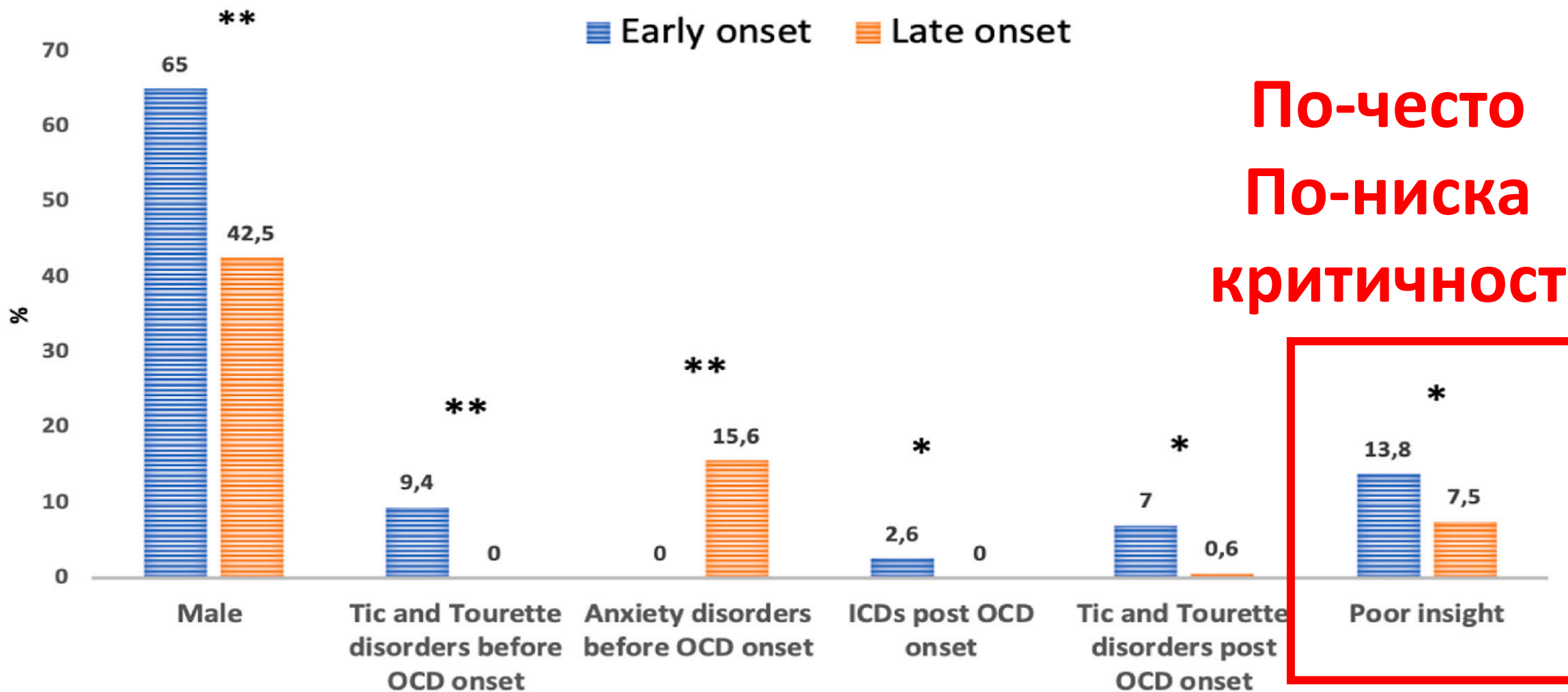
**Обсесивно-
компулсивно
разстройство**

**Разстройство от
аутистичния спектър**

Ами това?

- В отделението казва, че мислите много го измъчват, **но му се струват напълно възможни.**

„Обикновено, макар и не винаги, това поведение **се възприема от самия пациент като безсмислено или безплодно** и той прави повтарящи се опити да му се противопостави...
(МКБ-10)“

4-та разлика с възрастните:

Децата и юношите с ОКР **по-често**
имат по-ниска критичност.

Girone et al., 2024, Journal of Psychiatric Research

Но все пак често добра!

Случай 4

Леон, 10г

- Страхува се **да не замърси дома си с мръсотия от училище.**
- Като се прибере, **изпразва чантата си** и я **почиства** отвътре.
- **„Простира“ учебниците** си на простора и ги проветрява няколко часа.
- След това влиза да се **къпе** и се къпе все по-дълго.

Леон, 10г

- Кара **майка си да засича** колко време се е къпал и да му казва дали е било достатъчно според нея.
- Кара я **да му купува нови** и според него по-добри **душ-гелове**, защото „губи доверие“ в старите.
- Веднъж **тя трябвало да ходи до магазина в 21ч. вечерта**, защото душ-гелът му свършил по време на къпане. Когато тя отказала, изпаднал в паника, започнал **да крещи и да я обижда**.

ОКР и семейството

ОКР засяга цялото семейство!

Stewart et al., 2018,
J Am Acad Child Adolesc Psychiatry

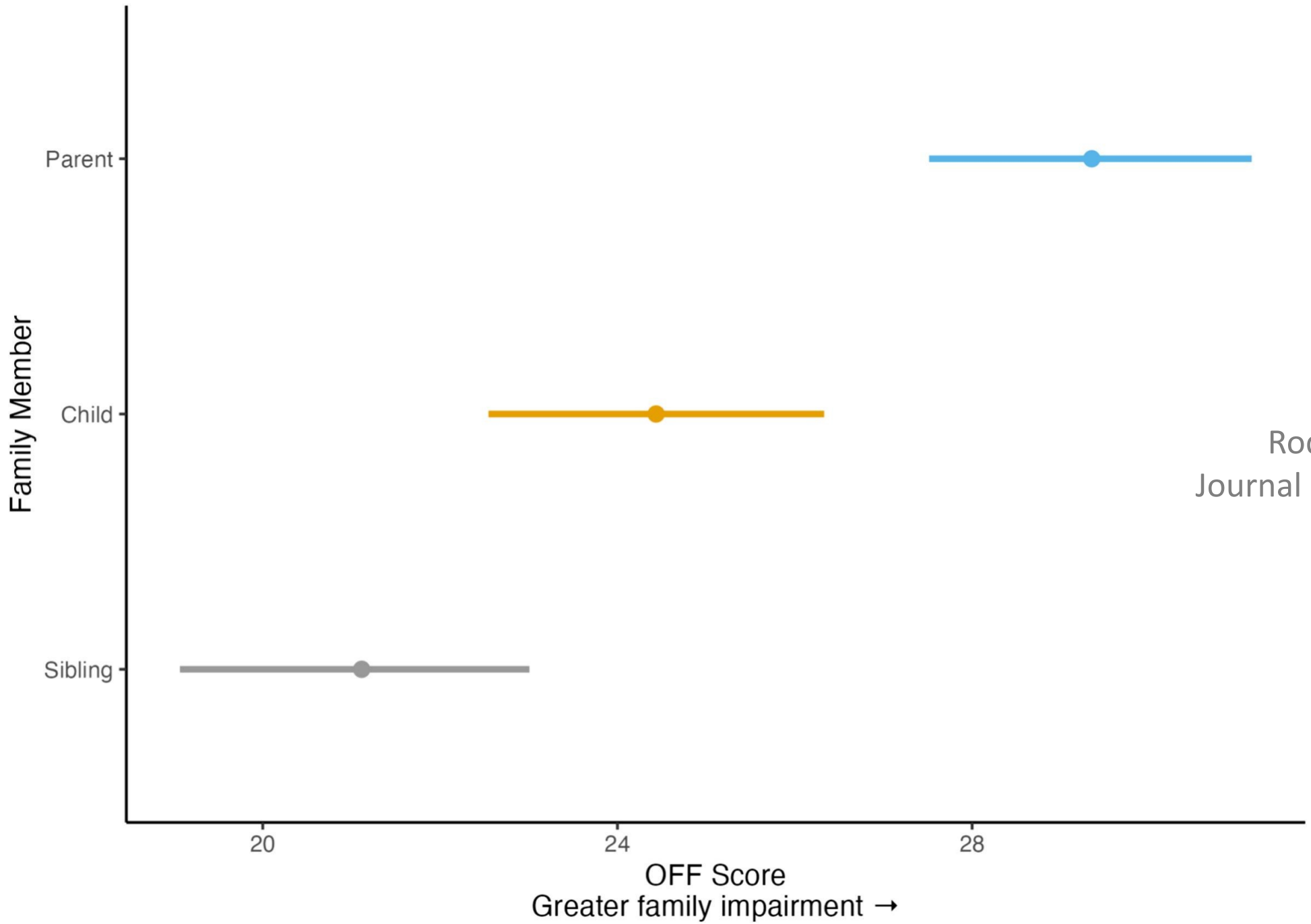

- **Ежедневна рутина**
(сутрин и вечер)
- **Емоционална атмосфера:** *тъга (родители), гняв (деца)*
- **Училище, работа, социален живот**

5-та разлика с възрастните:

В едно семейство на дете с ОКР
родителите най-силно страдат от
влошените семейни отношения.

Rodger et al., 2024,
Journal of Affective Disorders

Rodger et al., 2024,
Journal of Affective Disorders

Най-сигурни предиктори за тежест за семейството:

- Тежест на **симптомите**
- **Обвиняване** на пациента
- Семейно приспособяване

Семейно приспособяване

**Предоставяне на
обекти или помагане
при избягването**

Уверения

**Промяна на
ежедневието**

**Предоставяне на
обекти или помагане
при избягването**

Уверения

**Промяна на
ежедневието**

- **Купуване** на сапуни,
отваряне на врати,
повторно **пране**
- **Заклучване** на врати,
минаване по
определени маршрути,
позволяване на
докосване на неща
- Избягване **преместване**
на мебели или **промени**
у дома

Предоставяне на обекти или помагане при избягването

- **Купуване** на сапуни,
отваряне на врати,
повторно **пране**
- **Заклучване** на врати,
минаване по
определени маршрути,
позволяване на
докосване на неща
- Избягване **преместване**
на мебели или **промени**
у дома

Уверения

- Отговаряне на въпроси и
обаждания
- **Ритуали за „лека нощ“**
- Слушане на **изповеди**
- Водене по **медицински**
прегледи
- Обещаване да **не се**
изхвърля нищо
- **Не се влиза в стаята на**
детето

Промяна на ежедневието

Предоставяне на обекти или помагане при избягването

- **Купуване** на сапуни,
отваряне на врати,
повторно **пране**
- **Заклучване** на врати,
минаване по
определени маршрути,
позволяване на
докосване на неща
- Избягване **преместване**
на мебели или **промени**
у дома

Уверения

- Отговаряне на въпроси и
обаждания
- **Ритуали за „лека нощ“**
- Слушане на **изповеди**
- Водене по **медицински**
прегледи
- Обещаване да **не се**
изхвърля нищо
- **Не се влиза в стаята на**
детето

Промяна на ежедневието

- **Закъсняване** за
работа/училище заради
ритуали
- Родителите **спират да**
излизат заедно
- Спазване на **строги**
графици за хранене и
др.

70% от семействата

Ежедневно

98% от семействата

1х седмично

Skarphedinsson et al. 2025, Child Psychiatry
Hum Dev

Свързано с:

- **повече страдание за семейството**
 - **по-тежки ОКР симптоми**
- **повече конфликти, вкл. насилие**
 - **по-слаб отговор на терапия**

Lebowitz 2022, Expert Rev Neurother

Schuyler 2023, Psychiatr Clin N Am

Skarphedinsson et al. 2025, Child Psychiatry Hum Dev

Всяка сутрин **Богомил** настоява да се **къпе по 45 минути** и се **преоблича няколко пъти**, защото дрехите му докосват замърсени повърхности. Така **закъснява за тръгване на училище**, а майка му **Мария**, която го кара, **закъснява за работа**. Баща му (**Петър**) **често се ядосва** и излиза от вкъщи много рано, за да избегне суматохата.

Вечер **Богомил** отказва да си легне, преди **Мария** **няколко пъти да го увери, че „всичко е почистено добре“**. Лягат си около час и половина по-късно, отколкото искат.

Мария често се тревожи за Богомил и смята, че тя е виновна за състоянието му. Угажда му, за да запази мира и да няма конфликти. Петър от друга страна често е гневен, чувства се безпомощен, казва на Богомил „просто да спре с тези глупости“.

Покрай това напрежение сестрата на Богомил – София, се чувства пренебрегната и дори понякога имитира някои от ритуалите на Богомил, за да получи внимание.

Мария допуска грешки в работа, защото е постоянно напрегната. **Петър прекарва повече часове в офиса, защото у дома става непоносимо за него.**

Богомил не излиза с приятели, защото избягва определени „мръсни“ места, а когато все пак излезе, често ходи да се мие и другите се чудят какво става.

Семейството не е излизало никъде заедно от над 1 година.

Терапия

Long-term outcomes of obsessive–compulsive disorder: follow-up of 142 children and adolescents

N. Micali, I. Heyman, M. Perez, K. Hilton, E. Nakatani, C. Turner and D. Mataix-Cols

9 години ПО-КЪСНО...

Micali, 2010

- **60%** - с подобрение
- **40%** - с персистиране
 - **8%** - с влошаване

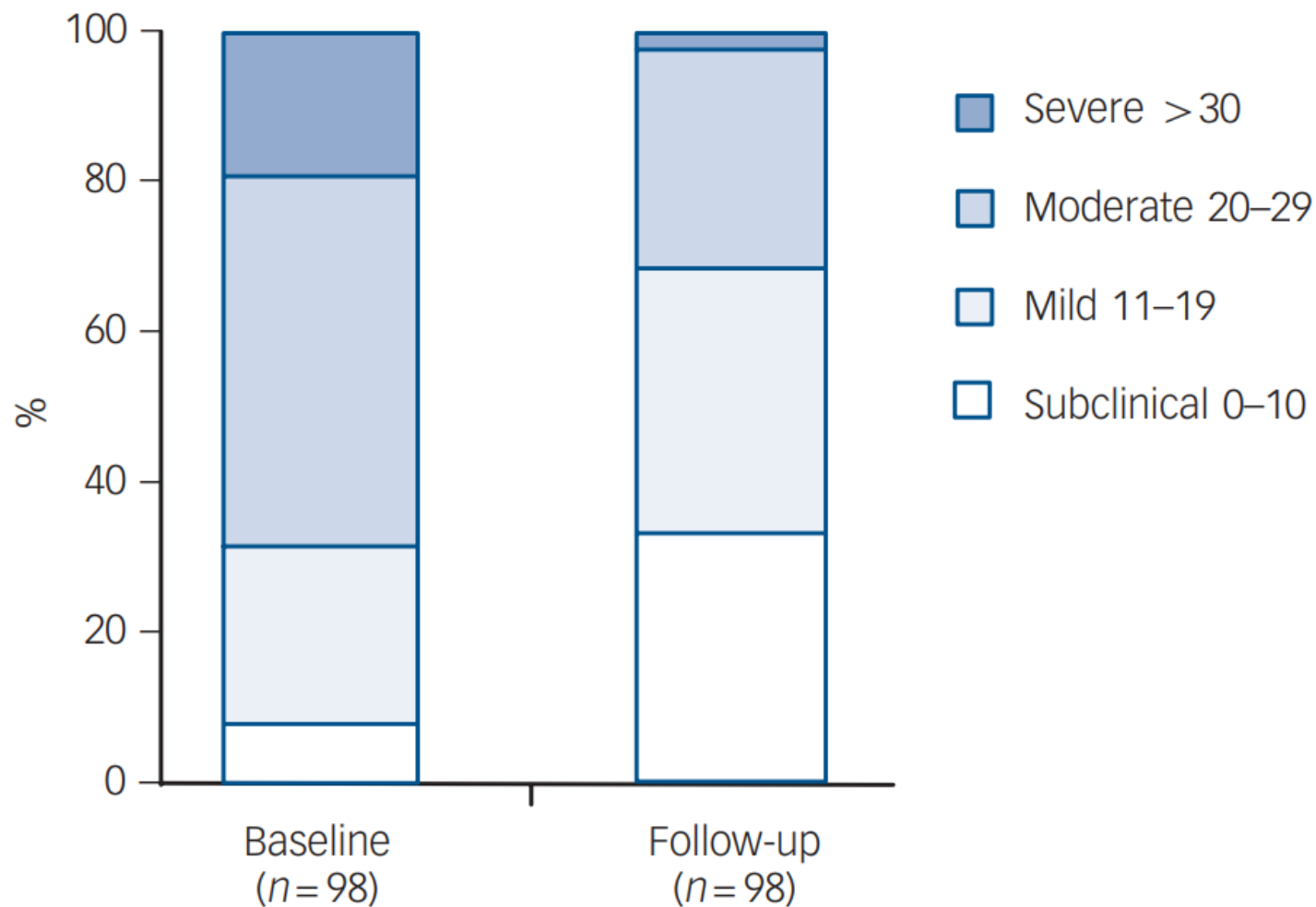

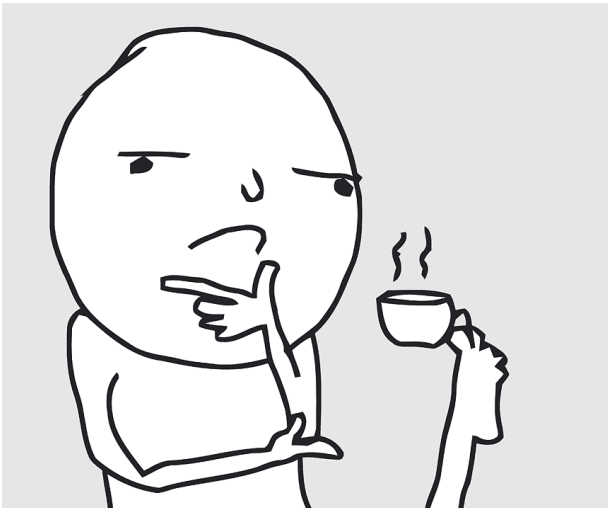
Fig. 2 Children's Yale-Brown Obsessive Compulsive Scale scores at baseline and follow-up.

Основен **маркер за лоша прогноза** –
продължителност на боледуването преди
оценката.

Micali, 2010

Основен **маркер за лоша прогноза** –
продължителност на боледуването преди
оценката.

Micali, 2010

Смуцване на невроразвитието?

6-та разлика с възрастните:

ОКР в детска възраст има по-добър отговор на терапия, отколкото при възрастните (63-72% ремисия при основано на доказателства лечение).

6-та разлика с възрастните:

ОКР в детска възраст има по-добър отговор на терапия, отколкото при възрастните (63-72% ремисия при основано на доказателства лечение).

**Но трябва да се лекува навреме!
Иначе – по-лошо!**

Mancebo, 2014

Melin, 2020

ОКР с начало < 18

- **35%** - трудова заетост
- **20%** - във връзка/женени

ОКР с начало > 18

- **60%** - трудова заетост
- **43%** - във връзка/женени

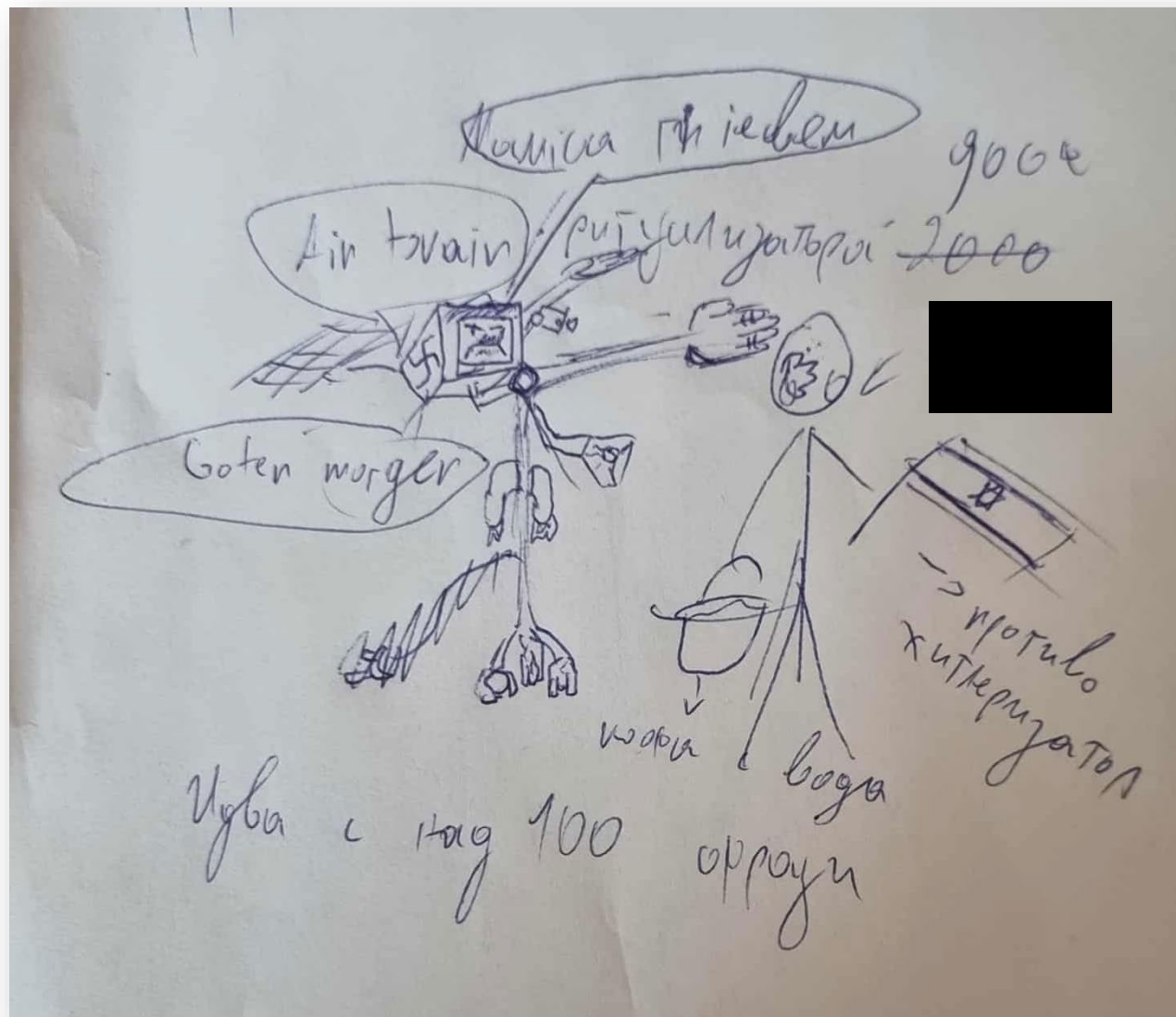
Girone, 2024

Екстернализиране на ОКР-то

Техники от наративната терапия

Walitza, 2025

Изграждане на
мотивация и
психообучение!

„Шамаризатор 2000“

Treatment of Obsessive-Compulsive Disorder in Children and Youth: A Meta-Analysis

Dale W. Steele, MD, MS, Ghid Kanaan, MD, Eduardo L. Caputo,
PhD, Jennifer B. Freeman, PhD, Elizabeth H. Brannan, MD, Ethan
M. Balk, MD, MPH, Thomas A. Trikalinos, MD, PhD, Gaelen P.
Adam, MLIS, MPH, PhD

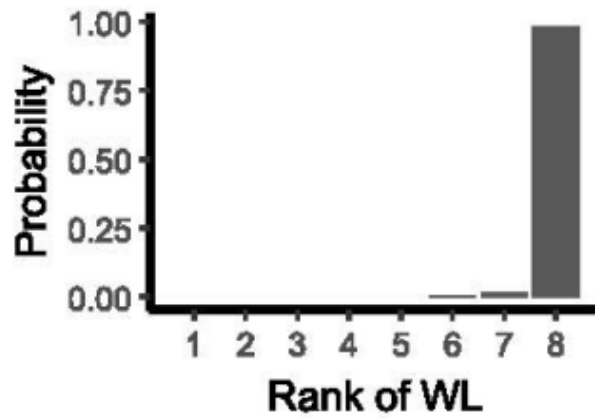
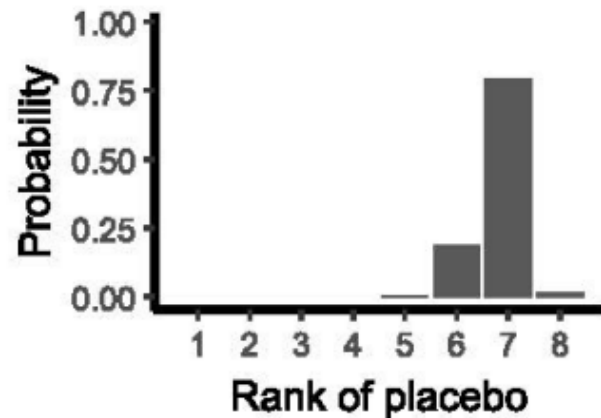
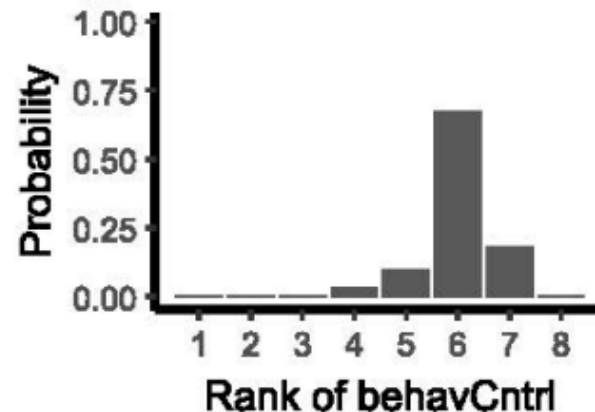
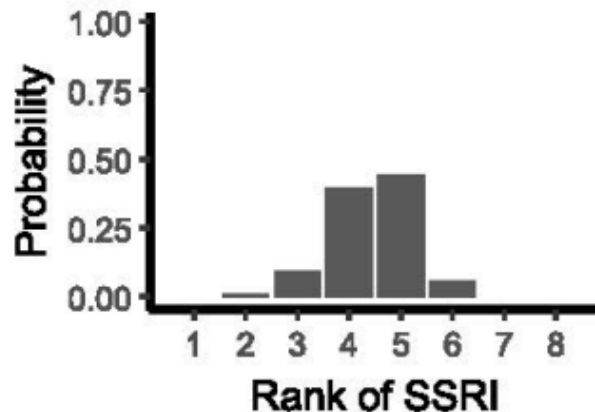
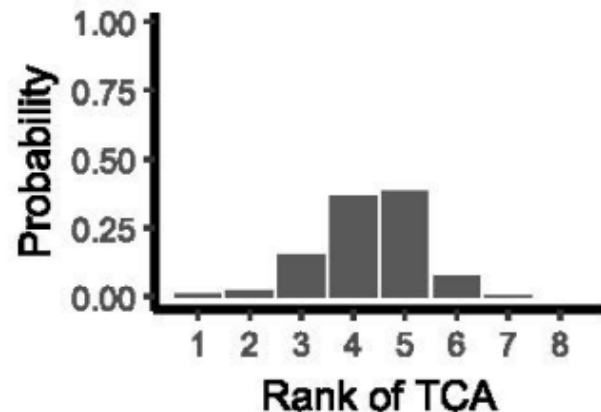
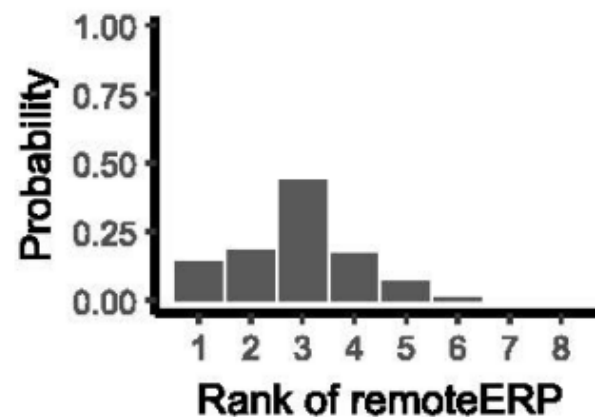
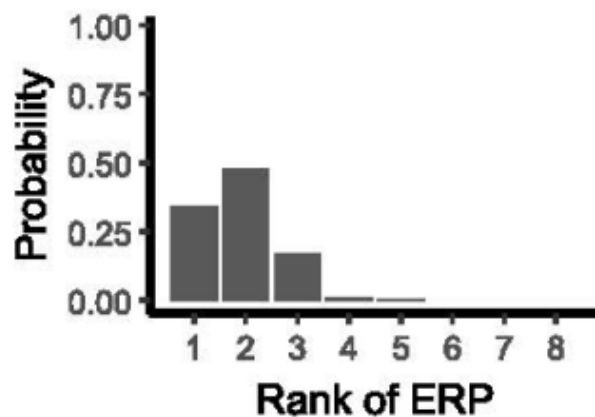
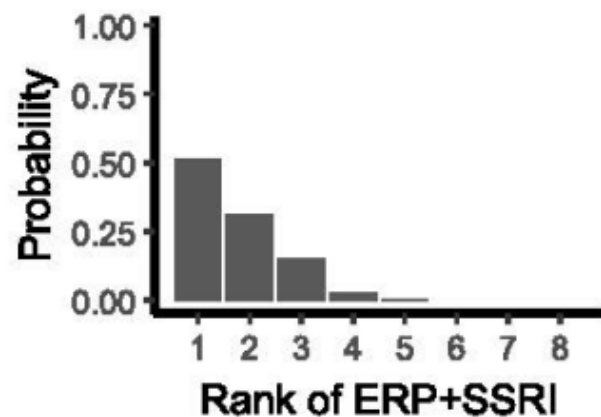
DOI: 10.1542/peds.2024-068992

Journal: *Pediatrics*

Article Type: Review Article

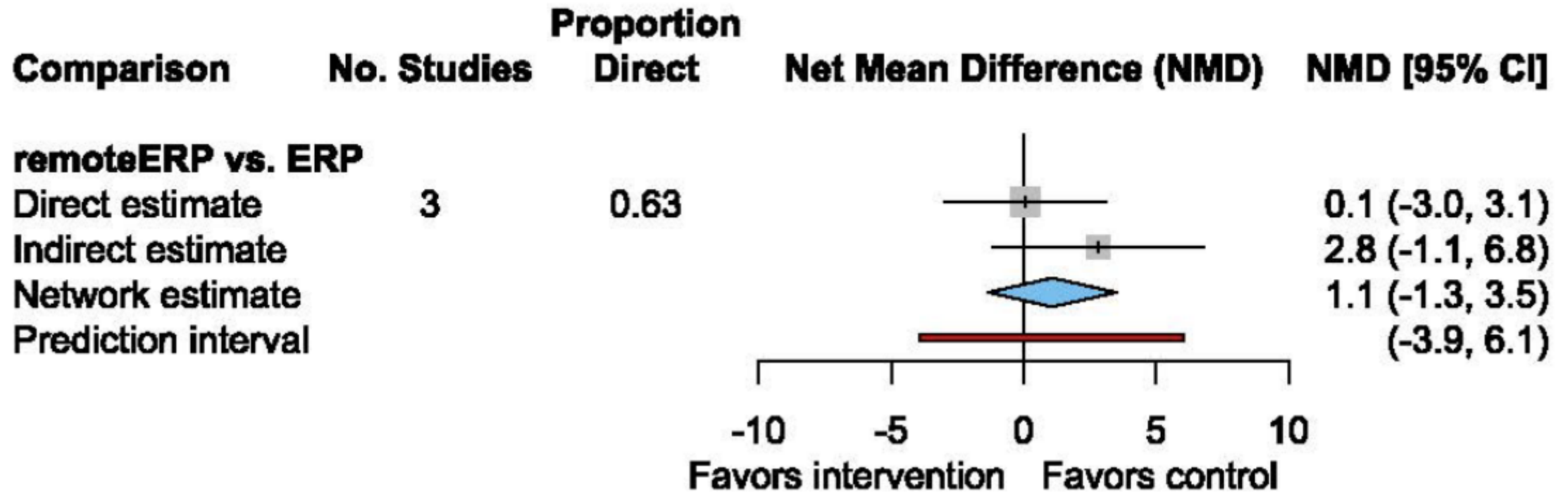
Citation: Steele DW, Kanaan G, Caputo EL, et al. Treatment of Obsessive-Compulsive Disorder in Children and Youth: A Meta-Analysis. *Pediatrics*. 2024; doi: 10.1542/peds.2024-068992

Prepublication Release

1. ИПР+Медикаменти
2. ИПР
3. Медикаменти

Prepublication Release

ИПР на живо = дигитална ИПР

Пречки пред терапията

Piacentini J, 2021; Hirschtritt ME 2017; Milgram L 2025;
Trent ES 2025; McGuire JF 2018; Baweja R 2025; Selles
RR 2020; Stewart SE 2012

Пречки пред терапията

**1. Липса на
обучени в ИПР
терапевти**

**2. Висока цена
на терапията
(лични
разходи)**

**3. Липса на
услуги в
региона
(провинция)**

Пречки пред терапията

1. Липса на обучени в ИПР терапевти

2. Висока цена на терапията (лични разходи)

3. Липса на услуги в региона (провинция)

4. Неувереност в ИПР

5. Медикаменти, вкл. антипсихотици като първа линия >:C

6. Неангажиране на родителите (и приспособяване)

7. Коморбидни състояния

ГОДИШНА КОНФЕРЕНЦИЯ ЗА ОКР

ДЕН 1 22.11 | 2025 | 23.11 ДЕН 2
ХОТЕЛ ХЕМУС

С ЛЮБЕЗНОТО СЪДЕЙСТВИЕ НА

БИЛЕТИ НА [BILET.BG](https://bilets.bg)